NAMANGAN VILOYATIDA MULKCHILIKNING TURLI SHAKLLARIDA YENGIL SANOAT KORXONALARINING RIVOJLANISHINING HOZIRGI HOLATI

Fuzaylov Sarvar Abdusamatovich

Alfraganus universiteti iqtisodiyot kafedrasi katta o'qituvchisi, Navoiy davlat konchilik universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur tezisda Namangan viloyatida mulkchilikning turli shakllarida faoliyat yuritayotgan yengil sanoat korxonalarining hozirgi rivojlanish holati, ularning hudud iqtisodiyotidagi o‘rni va ishlab chiqarish faoliyatining asosiy yo‘nalishlari tahlil qilingan. Shuningdek, xususiy, davlat va aralash mulkchilik shakllarining sanoat rivojlanishiga ta’siri, investitsiyalarni jalb etish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, eksport salohiyatini oshirish hamda mavjud muammolarni bartaraf etish masalalari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Namangan viloyati, yengil sanoat, mulkchilik shakllari, xususiy korxonalar, to‘qimachilik, tikuv-trikotaj, investitsiya, ishlab chiqarish, eksport, tadbirkorlik.

Bugungi kunda O‘zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, sanoat tarmoqlarini rivojlantirish va hududlarning ishlab chiqarish imkoniyatlaridan samarali foydalanish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yengil sanoat mamlakat iqtisodiyotida muhim o‘rin egallab, aholi bandligini ta’minlash, mahalliy xomashyoni qayta ishlash, ichki bozorni sifatli mahsulotlar bilan to‘ldirish va eksport hajmini oshirishga xizmat qilmoqda. Ushbu jihatdan Namangan viloyatida yengil sanoat korxonalarining rivojlanishi alohida ahamiyat kasb etadi. Namangan viloyati mamlakatimizda to‘qimachilik, tikuvchilik, trikotaj va ipakchilik tarmoqlari rivojlangan hududlardan biri hisoblanadi. Viloyatda shakllangan ishlab chiqarish an’analari, mehnat resurslari, tadbirkorlik muhiti va mavjud sanoat

infratuzilmasi yengil sanoatning yanada taraqqiy etishi uchun muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Ayniqsa, xususiy mulkchilik asosida tashkil etilgan korxonalar sonining ortishi, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish hudud sanoatining rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda [1]

Namangan viloyatida yengil sanoat korxonalari turli mulkchilik shakllari asosida faoliyat yuritadi. Ularning asosiy qismini xususiy korxonalar, mas’uliyati cheklangan jamiyatlar, oilaviy korxonalar hamda qo‘shma korxonalar tashkil etadi. Har bir mulkchilik shakli ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish, moliyaviy resurslardan foydalanish va bozor munosabatlariga moslashish imkoniyatlari bilan farqlanadi. Xususiy mulkchilik asosidagi korxonalar yengil sanoatning rivojlanishida yetakchi o‘rinlardan birini egallaydi. Bunday korxonalar bozor talabiga tez moslashishi, ishlab chiqarish hajmini mustaqil belgilashi va yangi mahsulot turlarini o‘zlashtirishi bilan ajralib turadi. Xususan, tikuvchilik va trikotaj korxonalarining faoliyati mahalliy aholini ish bilan ta’minlash, ayniqsa, xotin-qizlar bandligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Kichik ishlab chiqarish subyektlari viloyatning shahar va tumanlarida sanoat faoliyatining kengayishiga yordam bermoqda.

Davlat ishtirokidagi korxonalar va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanadigan sanoat loyihalari esa yirik ishlab chiqarish quvvatlarini shakllantirish, sanoat infratuzilmasini rivojlantirish va investitsion loyihalarni amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Aralash mulkchilik shaklidagi korxonalar mahalliy va xorijiy investorlarning moliyaviy hamda texnologik imkoniyatlarini birlashtiradi. Natijada zamonaviy ishlab chiqarish uskunalarini joriy etish, mahsulot sifatini oshirish va xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlari kengayadi. Viloyatda yengil sanoatning asosiy yo‘nalishlari paxta tolasini qayta ishlash, ip-kalava ishlab chiqarish, gazlama to‘qish, tayyor

kiyim-kechak va trikotaj mahsulotlari ishlab chiqarishdan iborat. Ushbu ishlab chiqarish jarayonlarining rivojlanishi mahalliy xomashyoning iqtisodiy qiymatini oshirish bilan birga, yangi ish o‘rinlari yaratilishiga ham xizmat qiladi. Ayniqsa, xomashyoni dastlabki qayta ishlashdan tayyor mahsulot ishlab chiqarishgacha bo‘lgan jarayonlarni hududning o‘zida tashkil etish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim shartidir [2].

Namangan viloyatida sanoat ishlab chiqarishining kengayishi yengil sanoat korxonalarining faoliyatida ham namoyon bo‘lmoqda. 2025-yilda viloyatda yirik korxonalar tomonidan 3,9 trillion so‘mlik kiyim-kechak mahsulotlari ishlab chiqarilgan. Bu ko‘rsatkich tikuvchilik va tayyor kiyim ishlab chiqarish tarmog‘ining hudud iqtisodiyotidagi ahamiyati ortib borayotganini ko‘rsatadi. Shuningdek, viloyatda sanoat ishlab chiqarish hajmining o‘sishi yangi investitsion loyihalarni amalga oshirish va mavjud ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish uchun imkoniyat yaratmoqda. Shu bilan birga, yengil sanoat korxonalari faoliyatida ayrim muammolar mavjud. Jumladan, zamonaviy texnologik uskunalarning yetishmasligi, ishlab chiqarish xarajatlarining yuqoriligi, aylanma mablag‘lar bilan bog‘liq qiyinchiliklar, malakali mutaxassislarga bo‘lgan ehtiyoj va xalqaro bozorlarda raqobatning kuchayishi korxonalar rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayrim kichik korxonalar mahsulotlarini eksport qilishda xalqaro standartlar, sertifikatlash va marketing talablariga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda [3].

Mazkur muammolarni hal etishda mulkchilik shakllaridan qat’i nazar, barcha korxonalar uchun qulay iqtisodiy sharoit yaratish, imtiyozli kreditlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va investitsiyalarni jalb etish muhim hisoblanadi. Bundan tashqari, korxonalar o‘rtasida ishlab chiqarish kooperatsiyasini rivojlantirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va tayyor mahsulotlar eksportini rag‘batlantirish zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Namangan viloyatida mulkchilikning turli shakllarida faoliyat yuritayotgan yengil sanoat korxonalari hudud iqtisodiyotining rivojlanishida muhim o‘rin egallaydi. Xususiy mulkchilik asosidagi korxonalar raqobat muhitini shakllantirish va tadbirkorlik faoliyatini kengaytirishga xizmat qilsa, davlat va aralash mulkchilik shakllari yirik investitsion loyihalarni amalga oshirish, ishlab chiqarish infratuzilmasini yaxshilash hamda yangi texnologiyalarni o‘zlashtirish imkonini beradi. Viloyatda yengil sanoatning kelgusidagi rivojlanishi uchun ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, mahalliy xomashyoni chuqur qayta ishlash, tayyor mahsulotlar ulushini oshirish, malakali kadrlar tayyorlash va eksport geografiyasini kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Ushbu yo‘nalishlarda amalga oshiriladigan chora-tadbirlar Namangan viloyatining sanoat salohiyatini mustahkamlash, aholi bandligini oshirish va iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Nazarov N. Conceptual foundations of state regulation of regional sustainable development / Muhandislik va Iqtisodiyot jurnal. № 1. 2025. 539 b. https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal/article/view/302

2. Fuzaylov S.A. Trends in the development of light industry in Namangan region. / American Journal of Economics and Business Management 2026, 9(6), 272-280 Vol. 9 Issue 6 | pp. 272-280| ISSN: 2576-5973 Available online @ https://www.globalresearchnetwork.us/index.php/ajebm

3. Nazarov N. Уч даражали ҳудудий барқарор ривожланиш стратегиясини ишлаб чиқиш / Иқтисодиёт: таҳлиллар ва прогнозлар

илмий журнали. Тошкент: IMRS, 2023 йил, № 3 (23) июль-сентябрь. 21 б. https://imrs.uz/journals/21

4. Fuzaylov S.A. Yengil sanoatni rivojlantirishning mintaqaviy xususiyatlari / «Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 2025-yil avgust, 8-son. 687-692 b. https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/6738

5. Nazarov N. Hududlar barqaror rivojlanishini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy-uslubiy asoslari / “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. 1/2023, yanvar-fevral 297 b. https://iqtisodiyot.tsue.uz/journal/index.php/iit/article/view/207